

НЕОІСТОРИЗМ В АРХІТЕКТУРІ І МІСТОБУДУВАННІ

Чмихонкова Є.І., студ. гр. А-166

Науковий керівник – Заварза І.О., асистент (кафедра Дизайну Архітектурного Середовища, Одеська державна академія будівництва та архітектури)

Анотація. На прикладах сучасної світової архітектури розглядається тенденція до відтворення естетичної і композиційної логіки стилів попередніх століть та її витoki. Проводиться аналіз причин, за яких в суспільстві може виникати попит на зведення сучасних споруд, зовнішній вигляд яких відтворює прийоми та форми історичних архітектурних стилів. Виявлено, що постійний безпосередній вплив архітектурного середовища відображається на формуванні когнітивних функцій індивіда.

Актуальність проблеми. Архітектурне середовище для значної частки людства, що мешкає у містах, відіграє роль основи постійного просторового оточення, з точки зору психології сприйняття зовнішнього подразника, і саме по собі має значний вплив на психологічний стан людей та їх груп. Потреба в створенні комфортного оточення не обмежується лише його функціональністю. Комплекс візуальних характеристик архітектурних об'єктів, узагальнений у професійній діяльності поняттям стилю, також впливає на психологічний комфорт «спостерігачів», як у безпосередній момент взаємодії, так і через пам'ять та більш віддалені наслідки.

В сучасній архітектурі непоодинокі випадки звертання архітекторів до зведення нових комплексів і будівель в історичних стилях, узагальнені в теорії поняттям *неоісторизму*. Наприклад: сучасні житлові мікрорайони та офісні центри в Києві, Дніпрі та Одесі; Університет Вандербільта в місті Нашвілл, США (1873); місто Паундбері в Англії (1993); квартал Ніколаїфїртель в Берліні, Німеччина (1987); Федеральна будівля Вільяма Джефферсона Клінтона, Вашингтон, США (1934) та низка інших. Маючи всі необхідні ресурси і технології, розвиненість техніки проектування і будування складних форм дигітальної. параметричної архітектури, нових досягнень у формотворенні, при неймовірно широкому спектрі варіацій в архітектурних стилях 20-го і початку 21-го століть, у багатьох розвинених культурах нова архітектура і штучне середовище сьогодні створюються за допомогою імітації зовнішнього вигляду історичної архітектурної спадщини. З яких причин спеціалісти звертаються до подібної стилізації та повертаються до вже ніби відпрацьованих стилів та методів формотворення? Явище неоісторизму не є прикладом чогось локального, воно має інтернаціональний характер. Більше того, ми вважаємо, що не варто приписувати прагнення до зовнішньої історичності на рахунок неосвіченості мас або окремих замовників, інерції суспільства у культурологічних питаннях. Натомість, нас цікавить, що саме спонукає архітекторів на цілеспрямоване створення нових будівель у вигляді старовинних, і чи є у цього явища пояснення у поза-професійному контексті?

Неоісторизм – це архітектурний напрям, характерними рисами якого вважають імітування або об'єднування вже наявних стилів минулих епох. Історизму та неоісторизму передували втрати традиційної будівельної канви: у ХІХ столітті через індустріалізацію, у ХХ столітті – через Другу світову війну. В епоху модернізму історичні підходи у професійному середовищі особливо не цінувалися. Історизм та неоісторизм виникли у відповідь на відчуття втрати. Особливо на початку ХХІ століття, швидкість суттєвих змін суспільно значущих процесів, в тому числі розбудови архітектурного середовища, змін у міських територіях значно збільшується. Відповідно, така швидкоплинність середовища несе за собою певні наслідки, які зумовлюють появу психологічно травмуючих і хвилюючих факторів. Швидкий розвиток у сфері технологій, стрімка забудова нових територій та перебудова існуючих в різних спільнотах чинять кардинальні зміни й деформують звичний образ міст, в умовах яких живе понад 60% населення. В Європі після Другої світової війни,

аби повернути і без того травмованому суспільству відчуття «дому» більшість міст були відбудовані саме за принципом неоісторизму, тобто синтезуючи сучасні на той момент технології і матеріали з історичним виглядом. Однак, використання цього стилю не обмежиться повоєнними роками, воно закріпилося та поширилося у світовій культурі.

Важливо також розглянути архітектуру в порівнянні з іншими проявами людської діяльності, що підкреслить її фундаментальний вплив на нашу психіку. Наприклад, якщо нам не подобається якийсь витвір образотворчого, пластичного мистецтва, музика, відео тощо – ми маємо можливість не сприймати їх. Але у випадку архітектури людина перебуває в постійній взаємодії з оточенням, із сформованим середовищем. В такому своєрідному симбіозі існування архітектури без людини і навпаки, апіорі, неможливе. В результаті, простір може впливати на наші емоції, мислення, моделі поведінки та, у такий спосіб, позитивно чи негативно впливати на комфорт існування, ефективність, самопочуття, настрої, щастя. Людина вивчає світ за допомогою пізнавальних психологічних процесів: сукупність зорових, тактильних, слухових, нюхових та кінетичних почуттів дає змогу нашим когнітивним функціям створити певний образ у відповідь на зовнішні подразники, оцінити його емоційно. Архітектурне середовище покликане враховувати потреби людини, і виступає важливим потенційним ресурсом збалансованого психоемоційного стану. Переважно відчуття задоволення викликають будівлі, що містять архітектурні елементи та прийоми, з якими наш мозок вже зустрічався, вони сприймаються нашою свідомістю як зрозумілі й вже знайомі силуети. Принципи таких взаємозалежних відносин людини та архітектурного середовища, його вплив на емоційний добробут, що передбачає наявність комфортного образу середовища, були опрацьовані в дослідженнях фахівця в галузі міського планування Кевіна Лінча.

Основною метою неоісторизму, виходячи з вищезазначеного, була, так би мовити, компенсація, або хоча б мінімізація психологічних наслідків, спричинених зміною архітектурного середовища. В такому випадку доречним було б використати поняття *соластальгії* (*Solastalgia* (/ˌsɒləˈstældʒə/) – термін, створений в поєднанні Латинського слова *sōlācium* – комфорт, і Грецького кореня *-algia* – біль, страждання, горе). Соластальгія описує форму емоціонального або екзистенціального стресу, спричиненого змінами довкілля. Зазвичай, термін використовують у випадку екологічних, кліматичних змін, але, враховуючи, що місцем проживання значної частини людства стали великі міста, в яких майже не відчувається цей первісний зв'язок з природою, можна припустити, що в такому разі саме штучне середовище міста стає втіленням цього довкілля. Відповідним і супутнім явищем до вищевикладеного терміну, є феномен «прив'язаності до місця» – позитивний емоційний зв'язок між людиною і місцем її існування. Але слід виділити, що природа такого зв'язку є тимчасовою, тому що людина звертає увагу на особистісні зміни, які несе місце, саме ж місце, як територіальний об'єкт, зацікавленості може не викликати.

В Україні, зокрема, в Одесі, спостерігається активне зникнення, руйнування історичної спадщини. Історичні пам'ятки перебувають в аварійному становищі, деякі майже зруйновані, такі як дім Гоголя, Масонський дім, Великий паровозний цех з Краян, оранжерея Маразлі та інші приклади на території санаторію ім. Чкалова. Такі неконтрольовані, несприятливі обставини, руйнують не тільки зовнішній вигляд міста, але й спричиняють небажані зміни й створення зовнішніх подразників, до яких людина зазвичай не готова, адже вони знищують її зону комфорту, спонукають до збільшення факторів стресу. Рефлекторна природа нашої психіки стимулює появу несвідомих бажань зупинити течію неконтрольованих змін, шляхом підкреслення історичної значущості об'єктів. Прикладом може слугувати нещодавне включення історичного центру Одеси до списку захисту культурної спадщини ЮНЕСКО.

Крім того, культурна революція, перебудови часів модернізму, котрий зрікається історичності на користь абстракції, чистої форми, функціональності, і постмодернізму, котрий іронізує на тему історичного, викривляючи та не сприймаючи її всерйоз, глибинно близькі тільки для невеликої частини суспільства, інтелігенції, митців, філософів, які вбачають у нових формах продовження історичної логіки, хай навіть із кардинальною

зміною підходів. Для нас поглиблене сприйняття нового завжди відтерміноване, але у випадку архітектури неетично і недемократично нав'язувати суспільству нові форми, до яких воно може бути не готовим. На базі цієї проблематики спостерігається загострення конфлікту між професійним рівнем сприйняття та «профаним», суспільним. Різний рівень зацікавленості, поглибленості, освіченості у сфері формоутворення сучасної архітектури між професійним і споживчим сегментом, у будь-якому випадку, несе гострий соціальний характер, який спонукає до врегулювання ситуації, пошуку альтернативних розв'язків, які будуть задовольняти бажання більш широких верств населення.

Приклади в архітектурі. Переосмислення історичних прообразів розгалужується в межах всієї планети. Застосування неоісторичної еkleктики може бути знайденим в кампусах багатьох американських університетів. Наприклад, американський Університет Вандербілта (рис. 1), заснований в місті Нешвілл, штат Теннессі, в 1873 році. Корпус коледжу ім. Е.Бронсона Інгрема, зведений 2020 р. Це ансамбль провідних мотивів вікторіанської готики, автентичність фасаду якої підкреслено використанням кладки з темно червоної цегли, різного виду каміння, і дзвіницею з висотою в 30 м. Але, всупереч історичній химерності фасаду, з технологічної точки зору, будівля була зведена з урахуванням всіх нюансів і використанням необхідних сучасних технологій.

Слід визначити, що аналогічний підхід в американській забудові зустрічається не тільки в освітніх спорудах. Стилiстичне питання гостро постає в архітектурі урядових будівель. Шляхом проведення багатьох досліджень з цієї теми, було виведено прихильність суспільства до більш традиційної архітектури з використанням античних елементів, не тільки через те, що така архітектура більш знайома суспільству, лаконічна і наголошує на величності споруд, але й з причини певних політичних та економічних принципів, переконань.

В Європі застосування неоісторизму розповсюджується на частини міст, що були, в деяких випадках навіть повністю, відбудовані після Другої світової війни. Наприклад, історичний квартал Ніколаїфїртель в Берліні, Німеччина. Зруйнований квартал було відтворено за принципами використання історизованих фасадів на вже нових і сучасних будівлях, тим самим зберігаючи автентичність міста. В Англії відомим прикладом є експериментальне нове містечко Паундбері (рис. 2), збудоване за своєрідним уявленням і за підтримки Чарльза, на той час ще принца Уельського. Інфраструктура міста заснована на відродженні малоповерхових вуличних пейзажів, які уособлюють традиційні місцеві особливості дизайну.

Ретро-мотиви зустрічаються і в архітектурі нової забудови українських міст, наприклад: київський мікрорайон «Воздвиженка» (рис. 3), який аж до початку 1980-х років складався переважно з міщанських 2-поверхових, цегляних, будинків. Вже на початку 21-го століття замість вихідних планів реставрації району, планувалося створення нових 3-5 поверхових будинків, що стилістично нагадують забудову Києва 100-річної давнини. В результаті новий, штучно створений історичний район, викликав суперечливі ставлення і скептицизм зі сторони людей.

Приклади неоісторичних мотивів знаходять в сучасних будовах в Україні, наприклад, в ЖК Резиденція, або при реконструкції з надбудовою по вул. Римарській в м. Харків (рис. 4), в Одесі – у бізнес-центрі «Марсель», житлових будинках в Сабанському провулку та ін.

Висновки. Невигубна живучість синтезу історичних течій в архітектурі обумовлена вимогами споживчого сегмента суспільства на зрозумілу для нього форму оточення. Така потреба виникає в суспільстві з причин швидкоплинних, психологічно важких подій, формування відчуття втрати через руйнування первісного середовища, з яким людина взаємодіє на регулярній основі і в рамках якої формувались її когнітивні функції. Людина, перебуваючи під постійним впливом сприятливого архітектурного середовища, здатна задовольнити свої базові потреби: почуття безпеки, особистісного зростання, самореалізації, психоемоційної розрядки тощо. Руйнування цього середовища, його деформація викликають в людини феномен «прив'язаності до місця» та почуття солестальгії.

Формальні інновації не швидко знаходять розуміння серед мас людей, а стрімка втрата історичного середовища додатково сприяє розповсюдженню попиту на більш історичні мотиви в забудові нових громадських та житлових будівель як в Україні, так і за кордоном.

Рис. 1. Будівля кампусу Університету Вандербільта, м.Нашвілл, США, 2020 рік

Рис. 2. Фрагмент забудови м. Паундбері, Англія, Великобританія. Засноване 1993 р.

Рис. 3. Київський мікрорайон «Воздвиженка», початок 2000-х рр.

Рис. 4. Реконструкція з надбудовою, Харків, 2012 рік

Література:

1. Яременко І. С. Неоісторизм в сучасній архітектурі. 2021. с.171-172
2. Новак Н. В. Особливості архітектурної мови М. Грейвза. 2017. №48. с.105-111
3. Грабовська С. Л / Липецька А. С. Взаємодія людини з архітектурним середовищем: теоретичний ракурс. 2020. №13. с.117-122
4. Буравченко С. Г. Філософія архітектурної творчості: навч. посіб. Херсон, 2021. 228 с.
5. Лінч К. Образ міста. 1960. с. 208.
6. Альбрехт Г. Соласталгія: нова концепція здоров'я та ідентичності людини. 2005
7. Анген К. Фасад Університету Вандербільта в стилі неоготики «розбризкує» минуле сучасною ефективністю [Електронний ресурс]. 2021. Режим доступу: <https://www.archpaper.com/2021/04/facades-vanderbilt-university-e-bronson-ingram-college/>
8. Каппс К. Класична чи сучасна архітектура? Для американців це не змагання. [Електронний ресурс]. 2020. Режим доступу: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-10-14/classical-buildings-beat-modern-ones-in-u-s-poll>